O‘ZBEK TILINING JAMIYAT HAYOTIDAGI O‘RNI VA AHAMIYATI

Nuriddinova Laylo Umidjon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti O‘zbek tili va adabiyoti mutaxassisligi 1-bosqich magistranti va To‘raqo‘rg‘on tuman 1-son texnikumi Ona tili va adabiyoti fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek tilining jamiyat hayotidagi o‘rni, uning milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, davlat tilining bugungi taraqqiyot bosqichidagi mavqeyi, ta’lim tizimidagi o‘rni hamda yosh avlodning nutq madaniyatini shakllantirishdagi roli tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: o‘zbek tili, davlat tili, nutq madaniyati, milliy qadriyat, til taraqqiyoti, ma’naviyat, ta’lim, til siyosati, til madaniyati, milliy o‘zlik.

Аннотация: В данной статье рассматриваются роль и значение узбекского языка в жизни общества, его влияние на сохранение национальных ценностей и формирование духовного мировоззрения молодого поколения. Также освещаются перспективы развития государственного языка, его значение в системе образования и вопросы повышения культуры речи.

Ключевые слова: узбекский язык, государственный язык, культура речи, национальные ценности, развитие языка, духовность, образование, языковая политика, национальная идентичность.

Taraqqiyot spektri

Abstract: This article analyzes the role and importance of the Uzbek language in social life, its contribution to preserving national values, and its influence on the spiritual development of the younger generation. The paper also highlights the prospects for the development of the state language, its significance in the education system, and issues related to improving speech culture.

Keywords: Uzbek language, state language, speech culture, national values, language development, spirituality, education, language policy, national identity.

Taraqqiyot spektri

Kirish

Til har bir xalqning bebaho ma’naviy boyligi, milliy o‘zligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. O‘zbek tili asrlar davomida xalqimizning tarixiy taraqqiyoti, madaniyati va ma’naviy merosini o‘zida mujassamlashtirib kelmoqda. Mustaqillik yillarida davlat tilining nufuzi va mavqeyini oshirish borasida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirildi. Bugungi kunda o‘zbek tili nafaqat davlat boshqaruvi va ta’lim tizimida, balki ilm-fan, madaniyat va xalqaro aloqalarda ham muhim o‘rin egallamoqda. Yosh avlodni ona tiliga hurmat ruhida tarbiyalash, ularda to‘g‘ri va ravon nutq ko‘nikmalarini shakllantirish zamonaviy ta’lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu sababli o‘zbek tilining jamiyatdagi o‘rni va ahamiyatini o‘rganish dolzarb masala hisoblanadi.

Asosiy qism

Til jamiyatning eng muhim aloqa vositasidir. Insonlar o‘rtasidagi muloqot, fikr almashish va axborot uzatish jarayonlari til orqali amalga oshiriladi. O‘zbek tili ham xalqimizning ijtimoiy, siyosiy va madaniy hayotida muhim ahamiyatga ega.Davlat tili maqomining berilishi o‘zbek tilining rivojlanishida yangi bosqichni boshlab berdi. Natijada tilning qo‘llanish doirasi kengaydi, uning me’yoriy asoslari mustahkamlandi. Ta’lim

muassasalarida ona tilini o‘qitish sifatini oshirish, ilmiy va badiiy adabiyotlarni yaratish hamda ommaviy axborot vositalarida adabiy til me’yorlariga amal qilish masalalariga alohida e’tibor qaratilmoqda.O‘zbek tilining boy lug‘at tarkibi, uslubiy imkoniyatlari va ifoda vositalari uning rivojlangan tillardan biri ekanligini ko‘rsatadi. Tilimizda ko‘plab sinonim, omonim va frazeologik birliklarning mavjudligi nutqning ta’sirchanligini oshiradi. Shu bilan birga, xalq og‘zaki ijodi namunalarida ham tilning boy imkoniyatlari yaqqol namoyon bo‘ladi. Bugungi globallashuv sharoitida ayrim xorijiy so‘zlarning nutqimizga kirib kelishi tabiiy hol hisoblanadi. Biroq ona tilining sofligini saqlash, adabiy me’yorlarga rioya qilish va milliy til madaniyatini rivojlantirish muhim vazifa bo‘lib qolmoqda. Ayniqsa, yoshlar nutqida uchraydigan sheva elementlari, jargonlar va chet tillaridan noo‘rin foydalanish holatlarining oldini olish zarur.

Til insoniyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri bo‘lib, u jamiyatning ma’naviy va madaniy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Har bir xalqning tarixi, madaniyati, urf-odatlari va milliy qadriyatlari uning tilida aks etadi. Shu bois til masalasi doimo olimlar va mutafakkirlar diqqat markazida bo‘lib kelgan. Buyuk ma’rifatparvar olim **Abdulla Avloniy** tilning millat hayotidagi o‘rnini alohida ta’kidlab, “Har bir millatning dunyoda borligini ko‘rsatadigan oyinayi hayoti til va adabiyotidir”, deb yozgan. Ushbu fikr tilning millat mavjudligi va taraqqiyotidagi beqiyos ahamiyatini ko‘rsatadi. Darhaqiqat, til yo‘qolsa, millatning ma’naviy qiyofasi ham asta-sekin yo‘qolib boradi. Tilshunos olim **A. Nurmonov** o‘z tadqiqotlarida tilni milliy tafakkurning asosiy vositasi sifatida baholaydi. Uning fikricha, insonning fikrlash jarayoni va dunyoqarashi til orqali shakllanadi. Tilning boyligi xalqning tafakkur boyligini aks ettiradi. Shu sababli ona tilining rivojlanishi milliy tafakkurning yuksalishiga xizmat qiladi. Akademik **Nizomiddin Mahmudov** esa til madaniyati masalasiga alohida e’tibor qaratib, nutqning tozaligi va adabiy me’yorlarga rioya etish jamiyat madaniyatining muhim ko‘rsatkichi ekanligini ta’kidlaydi. Olimning fikricha, tilga bo‘lgan e’tibor insonning ma’naviy kamoloti va madaniy saviyasini belgilaydi.

Taraqqiyot spektri

Mashhur tilshunos olim **V.V. Vinogradov** tilni jamiyat taraqqiyoti bilan uzviy bog‘liq hodisa sifatida talqin qiladi. Uning ta’kidlashicha, til jamiyat bilan birga rivojlanadi va undagi barcha ijtimoiy o‘zgarishlarni o‘zida aks ettiradi. Shu sababli tilning taraqqiyoti mamlakat taraqqiyoti bilan chambarchas bog‘liqdir. O‘zbek tilining rivojlanish tarixida buyuk mutafakkir **Alisher Navoiy**ning xizmatlari beqiyosdir. Navoiy o‘zining “Muhokamat ul-lug‘atayn” asarida turkiy tilning boy imkoniyatlarini ilmiy asoslab bergan. U turkiy tilning ifoda imkoniyatlari fors tilidan kam emasligini ko‘rsatib, ona tilining nufuzini yuksaltirishga katta hissa qo‘shgan. Navoiy: “Tilga ixtiyorsiz – elga e’tiborsiz”, degan hikmatli fikri orqali tilga hurmat millatga hurmat ekanligini ta’kidlaydi. Bugungi globallashuv sharoitida tilning jamiyatdagi ahamiyati yanada ortib bormoqda. Chet tillarini o‘rganish muhim bo‘lsa-da, ona tilining mavqeyini saqlash va rivojlantirish ustuvor vazifa bo‘lib qolmoqda. Tilshunos olimlarning fikricha, ona tilini mukammal bilgan inson boshqa tillarni ham osonroq o‘zlashtiradi. Shu sababli ta’lim tizimida o‘zbek tilini o‘qitish sifatini oshirish, nutq madaniyatini rivojlantirish va yoshlarni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash dolzarb masala hisoblanadi. O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi mavqeini mustahkamlash, uning ilm-fan, texnologiya va xalqaro munosabatlardagi qo‘llanish doirasini kengaytirish bugungi kun talabidir. Olimlarning ilmiy qarashlari ham til taraqqiyoti millat taraqqiyotining muhim omili ekanligini tasdiqlaydi. Shu bois ona tilini asrash, rivojlantirish va uning nufuzini oshirish har bir fuqaroning muhim burchidir.

Ta’lim tizimida o‘zbek tilini o‘qitish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash, interfaol metodlardan foydalanish va o‘quvchilarning mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasini shakllantirish va tilga bo‘lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiladi. O‘zbek tilining xalqaro miqyosdagi nufuzini oshirish ham bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Xorijiy davlatlarda o‘zbek tilini o‘rganishga qiziqish ortib borayotgani, tilimiz bo‘yicha ilmiy tadqiqotlarning ko‘payayotgani buning yaqqol dalilidir.

Taraqqiyot spektri

Tilning xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlash milliy madaniyatimizni dunyoga tanitishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o‘zbek tili xalqimizning milliy boyligi va ma’naviy merosidir. Uni asrab-avaylash, rivojlantirish va kelajak avlodlarga yetkazish har bir fuqaroning muhim vazifasidir. Ta’lim tizimida ona tilini puxta o‘qitish, nutq madaniyatini yuksaltirish hamda davlat tilining nufuzini oshirish orqali jamiyatning ma’naviy taraqqiyotiga erishish mumkin. O‘zbek tilining rivoji millatning rivoji va kelajagi bilan chambarchas bog‘liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. Mahmudov N. Til va jamiyat. – Toshkent: Ma’naviyat, 2019.
3. Nurmonov A. O‘zbek tilshunosligi tarixi. – Toshkent: Akademnashr, 2018.
4. O‘zbek tilining izohli lug‘ati. 5 jildlik. – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2020.
5. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqida”gi Qonuni.
6. Hojiyev A. O‘zbek tili leksikologiyasi va leksikografiyasi. – Toshkent, 2017.

Taraqqiyot spektri